

KÜRESEL DÖNÜŞÜMDE SOSYAL POLİTİKANIN ETKİNLİĞİ: DÖRT PERSPEKTİFTEN DEĞERLENDİRME

Yrd. Doç. Dr. M. Çağlar ÖZDEMİR*
Arş. Gör. Mehmet ZANBAK**

Özet

Küresel Dönüşümde Sosyal Politikanın Etkinliği: Dört Perspektiften Değerlendirme

Küreselleşme politik, akademik ve pratik alanda tüm dünyada popüler bir konudur. Bu konuyu tam olarak anlayabilmek, birbiri ile ilişkili birçok sürecin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Küreselleşme üzerinde fikir beyan eden birçok yazar, politikacı ya da siyasi eylemci, küreselleşmenin daha çok olumsuz etkilerine vurgu yapmaktadır. Fakat bu makalede küreselleşme, farklı görüşleri ifade eden dört temel bakış açısı çerçevesinden incelenmiştir. Ardından, küreselleşme ve sosyal politika ilişkisi bu dört bakış açısı ışığında kurulmuştur. Çalışmada temel olarak, küreselleşme ve sosyal politika arasında iki yönlü ve dinamik ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Bu makale dört bölüm üzerine yapılandırılmıştır. İlk bölüm, küreselleşme kavramı ile ilgilidir. İkinci bölüm küreselleşme ve sosyal politika ilişkisini, üçüncü bölüm bu ilişkiyi dinamik sürecin bir parçası olarak incelemektedir. Son bölüm ise değerlendirme ve sonucu içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Sosyal Politika, Refah, Refah Devleti

Abstract

Efficiency of Social Policy in the Global Transformation: Evaluation from Four Perspectives

Globalization is one of the most popular issues in political, academic and practical areas in the world. It is highly contested concept best understood as several of interlinked processes. Most of the writers, politicians and political activists who talk about globalization, express the concern about its negative

* Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

** Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü

effects. But in this article globalization has examined from the four main perspectives. These perspectives include all side of views. After, globalization and social policy relationship has been set up in the light of these main perspectives. It has been seen that there was dynamic, two-way relationships between globalization processes and the national and worldwide social policies.

This article has been formed upon four sections. The first section is related to globalization notion. The second one includes globalization and social policy relationships. The third section examines the globalization and social policy relationships as a part of a dynamic process. And the last section includes evaluation and conclusions.

Keywords: *Globalisation, Social Policy, Welfare, Welfare State*

GİRİŞ

Küreselleşme sosyal bilimler alanında son otuz yılın en çok tartışılan, üzerine fikir ve teori geliştirilen konularından biridir. Tüm bu çalışmaların ortak paydasında ise küreselleşmenin dünyayı hızla değiştirdiği argumanı bulunmaktadır. Küreselleşme hakkında fikir sahibi birçok akademisyen, yazar, politikacı ya da düşünür konuya genel olarak üç noktadan yaklaşmaktadır. Bunlar, küreselleşme karşıtı, küreselleşme taraftarı ve küreselleşmenin fayda ve zararlarının analiz edilerek iyi ve kötü yanlarıyla ortaya konmasını savunan görüşler olarak belirlenebilir. Bu bakış açıları çalışmaya konu edilen dört perspektifin çerçevesini oluşturmaktadır. Küreselleşmenin yeni dünya düzeninin kaçınılmaz gerçeği ve olumlu bir süreç olduğunu savunanlar ile bu olgunun ülkeleri ve refah devletlerini yıkıma sürüklediği görüşünü savunanlar arasında politik ve akademik arenalarda çok sert tartışmalar cereyan edebilmektedir. Küreselleşme sadece ekonomik bir olgu olmadığından, sosyal hayatın her alanında kendini hissettirmekte, sosyal hukuk devletinin en önemli konularından biri olan sosyal politikalara etkisi de tartışma konusu yapılmaktadır.

Bu çalışma, küreselleşme ve sosyal politika arasındaki ilişkiyi farklı bakış açıları çerçevesinde teorik olarak incelemek amacı ile kaleme alınmıştır. Çalışma başlığında da ifade edilen dört perspektif: (1) Küreselleşmenin, kapitalist baskı gereği refahın azalmasına neden olduğu; (2) küreselleşmenin refah devletleri üzerinde düşük etkisinin olduğu; (3) küreselleşmenin refah

devletleri üzerindeki etkilerin ulusal politikalarından kaynaklandığı ve son olarak (4) küreselleşmeyi oluşturanın bizatihi refah devletlerinin kendisi olduğudur.

Çalışmada küreselleşme kavramının refah devleti üzerindeki etkilerinin farklı açılardan değerlendirilmesinin ardından, küreselleşme ve sosyal politika uygulamalarının çok boyutlu ilişkisi kurularak mevcut yapıdaki ve gelecekteki etkileşim ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda gelişmiş ülkelerin yeni çekim alanları oluşturma çabalarına ‘merkez kaydırma’ açısından değinilmiş ve farklı bir dünya düzeni oluşturulması süreçleri değerlendirilmiştir.

I- KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Küreselleşme ile sosyal politika arasındaki ilişkinin doğru olarak kurulabilmesi için şu temel soruların sorulmasına ihtiyaç vardır.

- Küreselleşme nedir?
- Bireyler ve devletler küreselleşme hakkında nasıl bir düşünce yapısına sahiptir?
- Küreselleşme ve sosyal politika arasında nasıl bir bağlantı vardır ve olmalıdır?

O halde konuya bu soruları yanıtlayarak giriş yapmak uygun olacaktır.

1- Küreselleşme Nedir?

Küreselleşme, uygulamada farklı birçok etmenin bir arada bulunmasıyla ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmeye ilişkin eserlerde birbiri ile ortak paydalar içeren bir dizi farklı tanıma rastlamak mümkündür. Ekonomik hususların baskın olduğu tanımlara bakıldığında küreselleşmeyi; ‘ekonomik sürecin çeşitlendirilmesi, uluslararası üretimin artması ve bunun yanında mal ve hizmet değişiminin serbestçe yapılabilmesi, finansal hareketliliğin ve işlemlerin serbestleştirilmesi, serbestliğin dünya ölçeğine yayılması, üretimde yeniden yapılandırma ve yer değiştirmelerin dünyanın farklı bölgeleri arasında verimlilik esasına göre yapılması’ olarak tanımlayabiliriz (Ritzer ve Atalay, 2010: 4; Sykes, 2008: 430; Scholte, 2005: 15; Appadurai, 2001: 17; Schaeffer, 2005: 1). Bu kapsamda değerlendirildiğinde tanımın daha ziyade ‘ekonomik küreselleşme’yi tasvir ettiği görülmektedir.

Küreselleşme ekonomik faaliyetleri doğrudan etkilediği gibi, bunun sonucunda politik süreçler üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Küreselleşmenin ulus devletin geleneksel kurgusunu zayıflattığı, sosyal ve politik özerkliklerin yitirilmesine neden olduğu, ademî merkezileştirme ve yerinden yönetimin korunur görünmesine karşın, otoritenin uluslararası kurumlara ve politikalara devredildiği söylemleri küreselleşme tarihi kadar eskidir (Sykes, 2008: 431). Bu kapsam küreselleşmenin politik yönden etkisini ifade eden kavramsal çerçevesini ortaya koymaktadır.

Bunun yanında küreselleşmenin kültürel ve sosyal alanda büyük bir çeşitlenmeye/genişlemeye neden olduğu da görülmektedir. Teknoloji, bilgi alışverişini hızlandırıp bilgiye ulaşım süresini kısaltmaktadır. Toplumlararası bağlantıların sayısında artış olmakta, telekomünikasyon sayesinde zaman yani vade kavramı da değişmektedir. Toplumların geleneksel sosyo-kültürel yapıları küresel ağa bağlanmak suretiyle dünyaya açılmakta, bu sayede küresel heterojenlik, homojenliğe doğru kaymakta, neticede küresel marka ve ürünler ortaya çıkmaktadır (Nye ve Donahue, 2000: 349). Tüm bu süreç ise küreselleşmenin sosyal yapıda meydana getirdiği değişimlere temel oluşturmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte dünya piyasalarıyla rekabete giren ulus devletlerin politik ve ekonomik yapılarının önceki durumlarına göre yıprandığı ileri sürülmektedir (Cooper vd., 2008: 80). Bu görüş, kapitalizmin dünya ölçeğine yayılmasıyla paralellik izleyen küreselleşme olgusunun, ekonomik özerkliği kaçınılmaz ve karşı konulamaz bir şekilde dünya piyasalarına devrettiği tespiti ile benzerlik göstermektedir (Lomborg, 2004: 266-267). Bunun yanında ulus devlet içindeki demokratik özgürlük kavramı yeni bir boyut kazanırken, uluslararası sermayenin baskısı birey özgürlüğünü de sınırlı hale getirmektedir. Bireysel serbest teşebbüsün daha zor hale gelmesi, ulus devletlerdeki demokrasi algısını zayıflatmakta, oluşan apolitik süreç küreselleşmeye kuşku ile bakılmasına neden olmaktadır. Buna paralel olarak küreselleşme karşıtlarının sayısı artmakta, küresel kapitalizm özellikle yıkıcı/negatif etkileri öne çıkarılarak çeşitli eylemlerle protesto edilmektedir (Bellamy, 2005: 272). Küreselleşme karşıtları tarafından, kapitalizmin ve bunun sonucunda oluşan küreselleşmenin yaygınlaşmasının ana nedenleri ve sorumluları olarak Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF)

ve Avrupa Birliği (EU) gibi oluşumlar gösterilmektedir (Deacon vd., 1997: 57). Bu grubun temel endişeleri, yoksul ve zengin ülkeler arasındaki yaşam seviyesi farkının daha da artması, küreselleşmenin kontrolünün yitirilmesi ile birlikte yoksul ülkelerin zengin ülkelerin sömürgesi haline gelip daha da yoksullaşmasıdır (Saurin, 2000: 205).

Küreselleşmenin, ulus devletlerin dünya piyasalarındaki ekonomik ilişkileri yanında sosyal ve kültürel yönden de tartışılması gerektiğini (Kanbur, 2008: 102) ve küreselleşmenin sanıldığı kadar tahripkâr olmadığını savunan küreselleşme taraftarları, muhaliflerin ortaya koyduğu tüm olumsuz etkilerin, ülkelerin kendi politikalarından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Standart bir refah düzeyi ve yaşam koşulu oluşturmanın tek yolunun küreselleşme olduğunu savunan bu görüş, kavramın çok boyutlu ve objektif olarak değerlendirilmesi gerektiğini de ifade etmektedir (Esping-Andersen, 1996: 47).

Küreselleşme karşıtı grup, küreselleşme taraftarlarının ileri sürdüğü bu argümanların Neo klasik iktisadın ‘yanlışlanamazlık prensibi’* ile uyumlu olduğunu ve dünya vatandaşlarının refahı ve asgari ihtiyaçlarının karşılanma çabalarına ilişkin söylemlerin sadece bir kandırmacadan ibaret olduğunu ifade etmektedir (Scholte, 2005: 381).

Tüm bu tartışmalardan anlaşıldığı üzere küreselleşme; ekonomik, politik, sosyal ve kültürel dönüşüm ile parabolik ilişkinin/etkileşimin tamamını kapsamaktadır.

2- Küreselleşme ve Sosyal Politika İlişkisi

Sosyal ilişki ağları arasında en çok kurumsal yapılanmaya sahip olan sosyal politikanın, küreselleşme gibi makro bir olgudan etkilenmemesi mümkün değildir. Bu ifade küreselleşmeye tek yönlü, dışsal ve sosyal politikadan bağımsız bir olgu olarak bakıldığında doğru olarak görülmesine karşın, küreselleşmenin sosyal boyutlarının bizahiti sosyal politikaların kendisinden meydana geldiğini ileri süren görüş açısından pek de yeterli görülmez.

* Bu görüşe göre; Neo-Klasik İktisat kendi içinde tutarlı bir tavra sahiptir. Eğer teoriye aykırı bir durum cereyan ediyorsa bu teorinin yanlışlığından değil, uygulayıcıların yanlış tutumlarından kaynaklanır (Benzer yaklaşım Marksist Teori için de geçerlidir).

Küreselleşme ve sosyal politikalar arasındaki ilişki dört farklı perspektiften faydalanarak açıklanabilir:

Mishra, bu ilişkiyi ortaya koyan 4 perspektiften ilkinde örnek olarak gösterilebilir. Yazar çalışmasında, küreselleşmenin ana etkisinin, ulus devletlerdeki politika özgürlüğünün azalması, hatta yitilmesi ve özellikle tam istihdam ve ekonomik büyüme hedefinin tek hedef haline gelmesi olduğunu vurgulamaktadır (Mishra, 1999: 18). Bu ekonomik baskılar ücret eşitsizliğini, yoksulluğu ve ülkeler arası çalışma şartlarındaki farklılığı arttırdığı gibi, artan rekabet ortamı sosyal güvenlik ve sosyal harcamaların aşağı yönlü bir ivme ile hareket etmesine de neden olmaktadır. Kapitalist sistemin doğasından kaynaklanan bu ekonomik baskılar, sosyal koruma sistemini zayıflatmakta, hükümetlerin refah politikası konusundaki faaliyet alanını sınırlamakta, bunun sonucunda da ulusal politikaları belirleme gücü küresel ekonomik güçlere geçmektedir. Mishra, küreselleşmeyi; ulus devlet ekonomilerinin uluslararası güce transfer olması, yapılarının ise neo-liberal yapıya bürünmesi şeklinde tanımlamaktadır. Bu durum ulus devletlerde refahın azalmasına neden olmaktadır.

Pierson ise küreselleşme ve sosyal politika arasındaki ilişkide ikinci perspektife örnektir. Pierson'a göre refah devletleri küreselleşme ile güç kaybetmemekte, küreselleşmenin etkisi sanıldığından daha az cereyan etmektedir. Gelecekte refah devletleri kendi belirlediği süreçte ilerleyecektir ve hükümetler küreselleşmenin etkilerini, refahın dönüştürülmesinde bir politika aracı olarak kullandıklarının farkına varacaklardır. Küreselleşmenin yeniden yapılanma, modernizasyon gibi olumlu etkileri vardır ancak bunlar sosyal devletin ortadan kaldırılmasına dair bir gerekçe oluşturamaz. Küresel alanda rekabet edilemez ve karşı konulamaz güçler ile yerel güçler arasında toplumların değişmesi, ekonomi politikaları, demografik değişimler (göç vb), refah devletin olgunlaşması gibi konularda karşıtlıklar meydana gelmektedir. Bu nedenle küreselleşme, dışsal bir güç olarak toplumların sosyo-ekonomik yapıları üzerinde büyük bir öneme sahiptir (Pierson, 2001: 43).

Esping-Andersen ve arkadaşları küreselleşme ve sosyal politika arasındaki ilişkide üçüncü perspektife örnek olarak gösterilebilir. Yazarlar, ülkelerin uluslararası rekabet, ticaret, finans ve sermaye hareketliliğinin büyümeyle beraberinde getirdiğini ve büyümenin dışa açılmakla paralel

ilerlediğini ileri sürmektedir. Bu durumun farkında olan hükümetler ise katı ulusal politikalar uygulamak yerine, küresel eğilimleri dikkate alan dengeli politikalar uygulamayı tercih etmektedir (Esping-Andersen,1996: 49).

Zaman zaman yerel politikalar ile uluslararası politikalar arasında bir ikileme düşen ulusal hükümetler, belirli bir denge oluşturma kaygısı gütmeksizin doğrudan uluslararası arenada tespit ettikleri (kendilerince doğru buldukları) bir politik uygulamayı tercih edebilmektedir. Ancak farklı ulusal sistemlerin sorunlar karşısında farklı çözüm yollarının olması, kopya politikalarla beklenen sonuçların alınamamasına neden olmaktadır.

Örneğin nispeten gelişmiş ülkelerde ekonomik ve politik yapının daha güçlü olması, küresel güçlerin ya da uluslararası sendikal hareketlerin, sistemi değiştirmede daha az etkili olmasına neden olurken, daha az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde uluslararası güçlerin sistemi etkileme gücü daha kuvvetli ve hızlı olabilmektedir (Jordan, 1996: 227). Gelişmiş bir ülkeden doğrudan alınan bir politika ise bu çerçevede beklenenenden çok farklı sonuçlar oluşturabilmektedir. Hükümetleri zor durumda bırakan bu başarısızlık ise aleyhtarlarca doğrudan küreselleşmeye mal edilmektedir (Deacon, 2007: 142).

Ancak Esping-Andersen'a göre bu yapı, birbiriyle ilişkili olduğundan etkileşim homojen bir paylaşımına sahiptir. Yani ülkeler politikalarını birbirlerinden ödünç alır ve kendilerine göre uyarlayarak yeni bir yapı ortaya koyar. Küreselleşme ise ülkelerin benimsedikleri/uyarladıkları bu politikaların tamamından oluşmaktadır. Bu durum küreselleşmenin ülkelerin politikalarını etkilediği, ülke politikalarının da küreselleşmeyi şekillendirdiği fasit dairesini ifade etmektedir (Esping-Andersen,1996: 51). Burada şunun da ifade edilmesi gerekir ki, küreselleşmeyi şekillendiren ekonomik ve politik yapının temel çerçevesini, ekonomik ve politik olarak güçlü ülkelerin oluşturduğu bir gerçektir.

Son olarak Rieger ve Leibfried'in (2003) fikirleri 4. perspektife örnek gösterilebilir. Küreselleşme, aslında refah devletlerinin savaş sonrası ekonomik liberalizasyonu kalkınma için bir ön koşul olarak kullandığı sistemin adıdır. Bu sistem zamanla bugünkü anlamında neoliberal bir inanışa dönüşmüştür. 1950-60'lı yıllarda batı Avrupa ulus devletlerinde gelişen sosyal haklar, sosyal demokrat hükümetlerin ekonomilerini bu yönde bir değişime uğratmıştır. Bu

hükümetlerin birincil amaçları bu olmamasına rağmen sosyal refaha dayalı kalkınma koşullarını, uluslararası ölçekte serbest piyasa ekonomisine dayalı kalkınma koşullarıyla ikame etmek zorunda kalmıştır. Küreselleşme ile ticaretin serbest hale gelip uluslararası bir ekonominin oluşması başlarda memnuniyet vericiyken, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ulus devletlerde belli grupların işsizliği ve düşük ücret problemleri belirlemeye başlamıştır (Riger ve Leibfried, 2003: 136). Bu durum aynı zamanda, henüz ortaya çıkmış ve geliştirilmeye çalışılan sosyal hakların da azalmasına yol açmıştır. Bu dönemde kurulmuş olan Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) küreselleşmenin hızla yayılmasına ön ayak olmuş, kimi ülkelerin yerel politik etkinliğini dünya çapında uyguladığı politikalarla azaltmıştır (Annetts vd., 2009: 67). Buna karşın bazı durumlarda ülkeler sadece kendi yerel politikalarını dikkate almış, yerel odaklı büyümeyi tercih etmiş ve bu ülkelerde WTO ve IMF politikaları etkin olamamıştır. Reiger ve Leibried, uluslararası sistemin bağımsız ulusal ekonomilerden meydana gelmesinden hareketle, küresel ekonomi ile ulus devlet ekonomilerinin birbirinden ayrı düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir (Riger ve Leibfried, 2003: 142).

Günümüzde ulusal hükümetler üç temel sorunla karşı karşıyadır. Bunları;

1. Refah devleti politikalarında yabancılaşmaya yol açmayacak devlet politikalarının oluşturulması (sosyal yardım alanlar, işçiler vb için),
2. Küreselleşmenin sosyo-ekonomik etkilerini yönetme,
3. Küresel piyasa koşullarına ulaşma ve rekabet edebilme,

şeklinde sıralamak mümkündür (Sykes, 2008: 434). Bunların nasıl ve hangi politikalarla yapılabileceği ise açık uçlu sorular şeklinde yer almaktadır. Bu aşamadan itibaren yukarıda özetlenen farklı perspektiflerden faydalanarak uygulanacak politikaları sosyal politika bağlamında değerlendirmeye başlayalım. Böylece sosyal politika ve küreselleşme ilişkisini daha net olarak ortaya koymak mümkün olabilecektir.

Tablo 1: Küreselleşme ve Sosyal Politika Gelişimi için Dört Perspektif

<p>1- Küreselleşme kapitalist baskı gereği refahın azalmasına neden olmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dünya ekonomisinin uluslararasılaştırılması (ulus devletlerin bağımsızlığını kaybetmesi), ulusal hükümetlerin politika seçeneklerinin azaltılması ve işçi hareketlerinin zayıflatılması anlamına gelmektedir (Ulus devletlerin bütçelerinin zayıflaması da buna dâhildir). - Küresel kapitalizmin gelişmesi işsizliğe, eşitsizliğin artmasına, refah devleti için problemlerin daha kötü hale gelmesine yol açmaktadır. - Hem uluslararası ticaret hem de teknolojik değişim, niteliksiz, yarı nitelikli ve geleneksel işlerde nitelikli insanlara olan talebi belirgin derecede azaltmaktadır. - Ulusal ekonomilerin dünya pazarı ile rekabet ihtiyacı, özel sektör ve hükümetlerin sosyal harcamalarında indirimle gitmeleri için baskıya neden olmaktadır. - Tüm bunlar, sosyal-demokratik ve kollektivist yapının neo-liberal ve bireyselci refah ideolojilerine dönüşmesi yönünde baskı yaratmaktadır.
<p>2- Küreselleşmenin refah devletleri üzerinde düşük etkisi vardır.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Küreselleşmenin dünya ekonomisindeki değişimler üzerindeki etkisi iddia edildiğinden çok daha küçüktür ve sandığı kadar yaygın değildir. - Küreselleşmenin etkisi yüksek olsaydı bile, refah devletleri bu süreçle uyumlu olurlardı (ekonomik değişimin olumlu etkileri için sosyal refah ve politikaların dengelenmesi yönünde çaba sarfederlerdi). - “Küreselleşme tehdidi” ekonomik güçlerinden çok refahı yeniden yapılandırmayı isteyen ulusal hükümetlerin ideolojik taktikleridir. - Refah devletleri değişmektedir fakat bu küreselleşmeden daha farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır (Örneğin. nüfus yaşlanması, teknoloji, aile yapılarındaki değişim, yeni riskler vb. gibi).
<p>3- Küreselleşmenin refah devletleri üzerindeki etkileri ulusal politikalarından kaynaklanır.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dışsal küresel güçler, ulusal refah devleti değişimleri üzerinde etkiye sahiptir - Mevcut refah devleti türleri (gelişmiş ülkeler) diğerlerine göre ekonomik rekabete daha uyumludur ve yeni çevreye diğerlerinden daha iyi adapte olur. - Dünya çapında rekabet gücü yüksek ülkeler, ulusal ücret seviyelerinin diğer ülkelerin ücret seviyesi içindeki durumuna dikkat etmezlerse ücret seviyesi düşük olan ülkelere göre rekabet güçlerini kaybedebilir. - Farklı ülkelerde, geçmiş dönem politikaları ve kurumsal düzenlemelerinin belirgin yapısı (örneğin refah devletlerinin), küresel sorunların cevaplarını büyük ölçüde etkileyecektir. - Böylece refah devletleri küreselleşmeye tepki verirken sadece basit refah azalmaları şeklinde değil, birçok yönde değişecektir. Refah devletinin aktörlerindeki değişimler de (sendikalar, politikacılar ve vatandaşlardaki zihniyet değişimleri gibi) bu süreçte dâhildir.
<p>4- Küreselleşmeyi oluşturan bizatihi refah devletlerinin kendisidir ve devletler kendi geleceğindeki gelişmeleri sınırlandırmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Küreselleşme geniş olarak gelişmiş ekonomilerdeki demokratik refah devlet gelişmelerinin yan ürünüdür. - Bu refah devletleri ile garanti edilen sosyal haklar, ulusal ekonomilerin serbestleşmesi, liberalleşmesi ve uluslararası ekonominin yeniden düzenlenmesindeki (küreselleşme gibi) gelişmelere imkân tanımaktadır. - Küreselleşme, ulusal hükümetlerin sosyal politika başlangıçlarında amaçlanmamış bir sonuçtur. - Refah politikası gibi ekonomik politikalarda kritik karar vericiler uluslararası yapılardan çok ulusal çapta kararlar vermektedir. - Küreselleşme ve ulusal refah devletlerinin gelecekteki ilişkisi, ulusal hükümetlerin kararına bağlıdır.

Kaynak: Sykes, R. (2008), “Globalization and Social Policy”, The Student’s Companion to Social Policy, ed. Alcock P, Margeret M., and Rowlingson K., Blackwell Publishing, UK.

II- KÜRESELLEŞME VE SOSYAL POLİTİKA İLİŞKİSİ

Küreselleşme ve sosyal politika ilişkisini çok geniş bir alanda farklı yaklaŐımlarla incelemek mümkündür. Bu bölümde küreselleşme ve sosyal politika ilişkisi çalışmanın takip ettiği sistematik gereği yukarıda açıkladığımız perspektifler boyutunda değerlendirilecektir.

Perspektif 1: *Küreselleşme dünya ekonomisindeki baskın kapitalizm gereği refahın azalmasına neden olmaktadır.*

Bu bakış açısına göre, ekonomik küreselleşmenin, refah devleti deĐiŐmeleri üzerinde doğrudan etkileri bulunmaktadır. Küreselleşme karşıtları bu yapının çok tahripkâr olduğu konusunda net fikirlere sahiptir. Ancak konu makro boyutta değerlendirildiğinde küreselleşmenin tüm refah devletleri üzerinde benzer etkilerinin olduğuna ilişkin kesin bulgulara ulaŐmak zordur. Bu etkilerin birçoğu küreselleşme ile dolaylı yoldan ilişkili olan ve çoğunlukla ulusal hükümetlerin politikaları ve farklı kurumsal yapılarından kaynaklanmaktadır (Sykes, 2008: 434). Elbette bu tespit küreselleşmenin değişim üzerinde etkisinin olmadığı anlamına gelmeyeceği gibi her değişimin sadece küreselleşmeye bağlayarak açıklanmasını da doğru kılmaz.

Sosyal politikalara yönelik temel baskı ortak düzenlemeler yönündedir. Küreselleşmenin ulusal sosyal politikaların benzer tabana oturmasındaki etkisi gün geçtikçe daha fazla hissedilmektedir. Neticede ortak ticaret alanının sağlıklı iŐleyebilmesinin en kolay yolu benzer koŐullara sahip ulus devletler oluŐturılmaktan geçmektedir. Buna karşın bazı ülkeler ısrarla bu geliŐimin dıŐında tutulmaktadır. Üretim maliyetlerinin düşük olduğu bu ülkeler, küresel kapitalizmin, refahı azalttığı tezinin en net örnekleridir. Ancak son on yıldır bu ülkelerde de pozitif yönlü sosyal politika uygulamaları giderek hız kazanmaktadır.

Perspektif 2: *Küreselleşme, refah devletleri üzerinde diğer sosyal ve ekonomik süreçlerden daha az etkiye sahiptir.*

Bu görüşe göre küreselleşmenin refah devleti değişimleri üzerinde belirgin olmayan ya da çok az yönde etkisi bulunmaktadır. lkelerdeki benzer değişimler küreselleşmenin dıŐ etkilerinden çok, gerçekte ulusal hükümetlerin benzer politikalar takip etmesinden kaynaklanmaktadır (Aisbett, 2007: 67).

Konuyu bu denli tek taraflı değerlendirmek küreselleşmenin etkisini hafife almamıza yol açıp doğru sonuçlara ulaşmamızı engelleyebilir. Ancak burada vurgulanan önemli bir nokta, ulusal hükümetlerin küresel söylemler doğrultusunda hareket etmek istedikleri tespittir. Ulus devletler kendi politikalarını belirlerken sadece içyapılarının gereklerini dikkate almazlar. Dışsal etkenler, onların sadece dünyaya uyumunu değil, aynı zamanda iyi yöndeki gelişmelere de adapte olmalarını sağlar. Ancak bu tür uygulamaların tüm hükümetlerce benzer bir başarıyla yansıtılabileceğini söylemek de mümkün değildir. Zira her ne kadar iyi uygulama örnekleri takip edilse de bunun o ülkeye uygunluğu gerek ekonomik, gerek kültürel, gerekse zamansal açıdan değerlendirilmelidir.

Bu görüş çerçevesinde sosyal politikalarda ileri gitmiş ülkelerin, kendi ihtiyaçlarına yönelik politikalar üretmesi mantıklı görünmesine karşın, sosyal politikaları yetersiz hatta olmayan ülkelerin küreselleşme sayesinde bu yapıların farkında oldukları da belirtilmelidir. Zira İngiltere’de konut politikası, 2002 yılında evsizlik yasasında yapılan değişiklik ile daha geniş bir kitleye uygulanmaya başlanırken (konutlardan yararlanma yaşının 18-20’den 16-17’ye indirilmesi), konut politikasının sosyal politikanın temel konusu olduğunun farkında olmayan ülkeler bile bulunmaktadır. Bu nedenle küreselleşmenin sosyal politika üzerindeki ikinci perspektiften etkisini gelişmiş ülkeler bağlamında anlamak daha doğru olacaktır.

Perspektif 3: Küreselleşme, refah devletlerini etkiler ancak bu daha çok ulusal politikalardan kaynaklanır.

Bu görüş sosyal politika alanında bir önceki ve bir sonraki perspektifle ortak paydalar taşımaktadır. Bu görüşe göre politika farklılıkları ülkelerin kendi özel yapılarına göre bir dizi bağımlı seçenekten kaynaklanır. Ülkelerin ulusal refah ideolojilerindeki özgün politikalarına yönelik bu seçenekler refah devleti algısı ve kurumsal altyapılarındaki farklılıklara göre şekillenir. Fakat bu durum refah devleti sisteminde geniş çapta benzer eğilimler görülmesine engel değildir (Esping-Andersen, 1996: 48).

Esping-Andersen’in desteklediği bu görüşte, ülkelerdeki kurumsal yapılanma süreçleri ile benzer politikaların farklı ülkelerde benzer etkiler yarattığı ve bu etkileşimin de küreselleşmeye bağlandığı belirtilmektedir

(perspektif:4 ile benzer). Bynce farklı refah devletlerinin ve farklı grupların bağımlı seçenek yolları olarak ifade edilen uygulamalarının, daha önceden var olan refah ideolojilerine yansımaları ve ortak bir yapının nasıl oluştuğu görülebilmektedir. Refah kullanıcıları ve sağlayıcıları tarafından arz-talep dengesine göre üretilmesi gereken bu sosyo-politik düzenleme ve taahhütler, hükümetlerin politik desteklerini sürdürebilmeleri için yerel politika sylemleri üzerinden gerçekleştirilmektedir (Deacon, 2007: 142). Bu kaygı, refah devletlerinin küreselleşmeye adaptasyonunun daha yavaş ve parçalı olmasına neden olmaktadır. Sonuçta değişim küreselleşmeden dolayı değil ulusal politikalarından kaynaklanıyor görünmektedir (Sykes, 2008: 434).

Perspektif 4: Küreselleşmeyi refah devletleri oluşturmaktadır ve devletler kendi geleceğini sınırlandırmaktadır.

Bu görüş serinin en az yerleşik görüşüdür. Rieger ve Leibfried, küreselleşmenin toplumların dönüşümünde tek başına yeterli bir veri olmadığını, gelecekte oluşacak olayların küreselleşmenin kendisinden ya da dışsal etkilerinden kaynaklanmayacağını nk küreselleşmenin ulusal hükümetlerin müdahalesinden bağımsız bir Őey olmadığını ileri sürmektedir (Rieger ve Leibfried, 2003: 27). Gelecekte olacaklar çoğunlukla ulusal hükümetlerin eylem ve politikalarına, ulusal sorunlarına yönelik cevaplarına ve sorumluluk algılarına bağlıdır. Örneğin hükümetler küresel ticarete daha yoğun olarak girmeye ya da ekonomik ve sosyal çevrenin korunması için daha muhafazakr ekonomik politikalar izlemeye karar verebilirler. Bu nedenle ülkelerin belirleyecekleri sosyo-politik tercihler, küresel sosyal politika algısını oluşturacaktır. Ancak daha rekabetçi bir yapıya kavuşma arzusu, sosyal haklara ayrılan btlerin kısılmasına ve sistemin kendi kendini sınırlandırmasına neden olabilir. Bu nedenle ülkelerin olabildiğince ortak sosyal haklara sahip olmaları, sistemin sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir (Rieger ve Leibfried, 2003: 29).

III- DİNAMİK BİR SÜRECİN PARÇASI OLARAK KÜRESELLEŞME VE SOSYAL POLİTİKA

Tartışmaların zeti olarak, esas olanın küreselleşmeye bakış açısı olduğu açıkça görülmektedir. Küreselleşmenin refah devletlerini zayıflattığı ya da

yıktığı ya da büyütüldüğü kadar etkisinin olmadığı argümanlarına tek taraflı bakmak yerine tümüyle olayın kendisine bakmak daha gerçekçi bir yaklaşımdır.

Ulus devletlerin güçlerinin ve özerkliklerinin giderek azaldığının ileri sürülüp küreselleşmenin etkisinin abartıldığı politik pencereden bakıldığında, küreselleşmenin ülkelerin sorunlarına yeni bir takım öneriler geliştirebildiği gözden kaçırılmaktadır. Ancak küreselleşmenin faydalarının zararları karşısında küçümsenmesi ya da mutlaka tolere edebilecek hususlar olarak ele alınması da tutarlı sonuçlara ulaşmamızı engellemektedir. Küresel kuruluşların (Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Çalışma Örgütü vd.) bu ikilem arasında cereyan eden misyonları her iki tarafın görüşlerini kanıtlamakta önemli örnekler olarak sunulmaktadır. Ancak ister yapıcı ister tahripkâr olsun bu kuruluşların küresel ekonomi mantığının kaçınılmaz oluşumları olduğunun kabul edilmesi gerekir (Gautney, 2010: 141).

Bunun yanında, ekonomik küreselleşmenin refah devletlerine mevcut refah koşullarının devamını ve maliyetlerini karşılayabilmeleri için kapasitesinin üzerinde baskı yapmasının, geri adım atmanın bedelini yükselttiğini ve sistemin kaçınılmaz olarak genişlemesine neden olduğunu da belirtilmesi gerekmektedir (Nester, 2010: 153).

Tüm bu sistemin geneline bakıldığında gerek ulusal hükümetler gerekse küresel örgütler açısından küreselleşmenin sosyal politikaları ne kadar değiştirdiği/değiştireceği tartışmalarının gün be gün arttığı görülmektedir. Araştırmalar küreselleşme karakterinin yapısalcı ancak ulusal sistem veya refah sistemi türlerine göre farklı yorumlandığını göstermektedir (Dasgupta ve Kiely, 2006: 249). Refah devleti algısı, ülkelerin sahip olduğu ideolojik temele ya da kültürel mirasa göre farklılık gösterebilmektedir. Böylece İsveç'te uygulanan sosyal demokratik refah devleti gibi sorunlara farklı çözümler üreten süreçler ya da ABD'de olduğu gibi daha fazla piyasaya odaklanmış çözümler ya da Post-Komünist Macaristan veya hala belirgin derecede özkültürel yapıya sahip Japonya refah sistemleri gibi birbirinden farklı yapılarla karşılaşmak mümkün olabilmektedir (Gould, 1993: 19 ve 163).

Refah sistemlerinin ülkelerin sosyo-ekonomik yapıları, ideolojileri, kültürel mirasları ve işgücü piyasalarına ilişkin dinamiklerden etkilenmesi, ulusal seviyede farklı refah devleti içeriklerinden dolayı farklı küresel süreçlerin

yaşanacağını ortaya koymaktadır (Sykes, 2008: 435). Nitekim yukarıda da aktarıldığı gibi küresel dinamiklerin ulusal refah devletlerinden bağımsız gelişmesi mümkün değildir. O halde refah devleti dönüşümünün sadece küreselleşmeden kaynaklandığını söylemek yerine, ülkelerin sosyo-ekonomik ve politik-kültürel yapılarıyla ortak bir etkileşim sonucunda ortaya çıktığını ifade etmek daha doğru bir yaklaşımdır (Shaw, 2000: 192).

IV- DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Küreselleşme ve sosyal politika arasındaki ilişkiye odaklanmış araştırmalar, Afrika, Latin Amerika ve Doğu Asya ülkeleri gibi gelişmekte olan alanlarda küreselleşmenin endüstrileşmiş ülkeler kadar işlemediğine ancak bu ülkelerin ekonomik gelişmelerini artırma eğiliminde olduğuna işaret etmektedir (Mesa-Lago, 2005). Bununla birlikte gelişmiş ülkelerdeki birçok işin bu ülkelere (Çin ve Hindistan gibi) ihraç edildiğine ve bu durumun endüstrileşmiş ülkelerde önemli derecede iş kaybına neden olduğuna da vurgu yapılmaktadır. Buna karşın anılan sürecin yönetimi Dünya Ticaret Örgütü ve Uluslararası Çalışma Örgütü gibi küresel kuruluşlara da devredilmemektedir. Gelişmiş ülkeler küresel karar verici misyonlarını politik gücün göstergesi olarak algılamakta ve bu alanı hassasiyetle korumaktadır. Küreselleşme olgusunun her ne kadar gelişmiş ülkelere yönlendirildiği kabul edilse de ulusal hükümetlerin yerel politikaları, küresel çark içinde önemli dişliler oluşturmaktadır. Gelecekte süpernasyonel kuruluşların, ulusal hükümetlerin yürüttüğü bu sistemi desteklemesi mümkün olmayabilir ancak bu yönlendirme, egemenliğin devrinden çok dünyanın geldiği aşamanın gereği ile ilgili bir durumdan kaynaklanacaktır.

Küreselleşme ve sosyal politika ilişkisinde farklı uygulamaların hayata geçirildiği bir dönemden geçilmektedir. Bu uygulamalar geçmişin politikaları ile örtüşük, ancak önemli paradigma değişiklikleri ile zenginleştirilmektedir. Özünde ekonomik ve kültürel araştırmaları içeren bu paradigma değişikliğinin hazırlıkları da son yirmi yıldır sürdürülmektedir. Bu düzeneğe kısaca göz atmak gerekirse; kültürel farkların hala bir zenginlik olduğunu kavrayamayan birçok ülke bulunmaktadır. Genellikle az gelişmişliğin ve baskın yerel kültürün göstergesi olan bu tür algıda farklılıkları egemenlik tehdidi olarak görmek neredeyse tartışılmaz bir gerçek gibi kabul edilmektedir. Üstelik bu algıda,

mevcut gelişmişlik düzeyi, egemenlik kültürüne ilişkin tarihi altyapının çok üzerinde bir role sahiptir. Örneğin Türkiye gibi imparatorluk kültürüne sahip bir ülkede bile bu algı benzer şekilde cereyan edebilmekte, yüzlerce yıllık farklılıkları bir arada yaşatabilme kültürü/yeteneği, az gelişmiş bir yapının altında ezilip yok olabilmektedir. Bu durum gelişmiş ülkelerce ince bir zekâ ile kullanılmaktadır. Kültürel farklılıkların/ayrıştırılmaların üzerine giderek zenginliklerin paylaşılmasının önüne çekilen set her geçen gün daha da belirginleşmektedir. Gelişmiş ülkeler zenginliklerini reklam etmemek ve çekim merkezi olmamak için farklı cazibe alanları oluşturmaya ve ülkeleri/kültürleri daha kalın çizgilerle ayırıştırmaya çalışmaktadır. Bu süreci Huntington'un "Medeniyetler Çatışması"nda da görmek mümkündür (1996). Her ne kadar bu tez, küreselleşme ve dünya vatandaşlığı kavramlarının içini doldurmaya yönelik "medeniyetler ittifakı" gibi tezlerle gizlenmeye çalışılsa da, bugün küreselleşmenin etkileri kullanılarak belki de başlangıçta olduğu gibi ancak daha akılcı bir şekilde yenedünya sisteminin oluşturulması çalışması sürdürülmektedir. Fukuyama'nın "Devlet İnşası" (2004) kitabında belirttiği ulus devlete geri dönüş tezi, bu süreci daha da belirginleştirmektedir.

Küresel güce sahip ülkeler mevcut pozisyonlarını koruyabilmek için büyük çaplı dönüşümlere sebep olmaktadır. Örneğin Libya, Mısır ya da Suriye gibi diktatörlük rejimlerinin demokratikleştirilmesi hevesi, oradaki demokrasi ve özgürlük eksikliğinin gelişmiş ülkeleri çok rahatsız etmesinden ziyade mevcut baskın kapitalist düzenin yaşamasının mümkün olduğu bir dünya oluşturma sürecinin parçası olarak algılanabilir. Zincirleme reaksiyon ile ülkeden ülkeye yayılan demokrasi ve özgürlük hareketinin sadece o ülke halklarına faydası olmayacağı, özellikle gelişmiş ülkelere önemli katkılarının olacağı ortadadır. Buralarda oluşturulan tampon bölgelerinin istenmeyen göçleri engellemesi ve yine bu ülkelerdeki yatırımların çoğunun uluslararası sermaye tarafından gerçekleştirilmesi, hem ülke halkına refahın daha adil dağıtılmasına hem de gelişmiş ülkelerin kendilerini korumalarına hizmet edecektir. Çalışmanın başında belirttiğimiz 'merkez kaydırma' ile anlatılmak istenen de bu husustur.

Gelişmiş ülkelerinin küreselleşme adı altında gelişmekte olan ülkelere yaptığı yatırımların ulusal egemenlik üzerindeki tahribat algısını, refahın halka

yayıması ile silebilmenin mümkün olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle artık dünya genelinde ekonomik zenginliğin sosyal hayata dengeli yansıtılmasına yönelik politikalar daha revağtadır. Üstelik bu tavrın sonucu, küreselleşme, emperyalizm ya da sömürü, her ne olarak adlandırılırsa adlandırılısın bu söylemleri slogan etmiş ülkeler nezdinde pozitif yönlü toplumsal taban oluşturmayı da mümkün kılabilmektedir. Küreselleşmenin sosyal politikalar yoluyla halkın refahına yönelik dönüşümler sağlamaması halinde sistemin giderek daha fazla tepki ile karşılanması kağınılmazdır. Bu nedenle, küresel gler mevcut yapının ve kendi hkimiyetlerinin devamı için refahın dağılımına kayıtsız kalamaz.

Yeni dönem küreselleşme algısı, sosyal politikaların şekillendirdiği, zengin ülkelerin artık sürekli bir çekim merkezi olmaktan uzaklaştırılıp istenmeyen g baskılarının azaldığı, ekonomik genişleme sayesinde pazar hacminin ortak paydada genişlediği ve elbette zengin ülkelerin yönlendirdiği bir dünyanın türevi olmaya adaydır.

KAYNAKÇA

- Aisbett, E. (2007), “Why are the Critics so Convinced that Globalization is Bad for the Poor”, **Globalization and Poverty**, ed. Harrison, A., The University of Chicago Press, USA.
- Annetts, J. Alex, L, McNeish W and Mooney G. (2009), **Understanding Social Welfare Movements**, Social Policy Association, UK.
- Appadurai, A. (2001), **Globalization**, Duke University Press, UK.
- Bellamy, A.J (2005), **International Society and its Critics**, Oxford University Press, UK.
- Cooper, F., Hocking B, Maley, W. (2008), **Global Governance and Diplomacy World Apart?**, Macmillan St Martin’s Press, USA.
- Dasgupta, S., Kiely, R. (2006), **Globalization and After**, Sage Publications, New Delhi.
- Deacon, B., Hulse M., Stubbs P. (1997), **Global Social Policy-International Organizations and the Future of Welfare**, SAGE Pub. London.
- Deacon, B. (2007), **Global Social Policy & Governance**, SAGE Pub. London.
- Esping-Anderson G. (1996), **Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies**, Sage Publications, UK.
- Fukuyama, F. (2004), **State Building: Governance and World Order in the Twenty-first Century**, London: Profile Books.
- Gautney, H. (2010), **Protest and Organization in the Alternative Globalization Era**, Palgrave MacMillan.

- Gould A. (1993), **Capitalist Welfare Systems-A Comparison of Japan, Britain&Sweden**, Longman, NewYork.
- Huntington, S.P. (1996), **The Clash of Civilizations: The Debate**, Foreign Affairs, New York-London.
- Jordan, B. (1996), **A Theory of Poverty and Social Exclusion**, Blackwell Publishers, Cambridge, UK.
- Kanbur, R. (2008), "Economic Policy, Distribution and Poverty: The Nature of Disagreements", **Globalization and Poverty**, ed. Collier, P., Gunning, J.M., Edward Elgar Publishing, Vol.1, USA.
- Lomborg, B., Global, C. (2004), **Global Solutions**, Press Syndicate of the University of Cambridge, UK.
- Mesa-Lago, C. (2005), "Models of Development, Social Policy and Reform in Latin America", **Social Policy in a Development Context**, Ed. Mkandawire, T. UNRISD, Palgrave McMillan.
- Mishra, R., (1999), **Globalization and the Welfare State**, Edward Elgar Publishing, UK.
- Nester, W. R. (2010), "**Globalization, Wealth, and Power in the Twenty-first Century**", Palgrave Macmillan St Martin's Press, USA, 2010.
- Nye, J. S., Donahue J. D. (2000), **Governance in a Globalizing World**, Brookings Institution Pres, USA.
- Pierson, P. (2001), **The New Politics of the Welfare State**, Oxford University Press, UK.
- Pitzer, G., Atalay, Z. (2010), **Reading in Globalization Key Concepts and Major Debates**, Blackwell Publishing, UK.
- Reiger, E, Leibfred S. (2003), **Limits to Globalization: Welfare States and the World Economy**, Blackwell, UK.
- Saurin, J. (2000), "Globalization, Poverty and the Promises of Modernity", **Poverty in World Politics**, ed. Vandersluis S. and Yeros P., Millennium: Journal of International Studies, UK.
- Schaeffer, R.K. (2005), **Understanding Globalization**, Rowman and Littlefield Publishers, USA, 2005.
- Scholte, J.A. (2005), **Globalization a Critical Introduction**, Palgrave Macmillan St Martin's Press, USA, 2005.
- Shaw, M. (2000), **Theory of the Global State**, Cambridge Studies in International Relations: 73, Cambridge University Press, UK.
- Sykes, R. (1998), "The Future of Social Policy in Europe?", **Developments in European Social Policy- Governance and Diversity** ed. Sykes R. and Alcock P., The Policy Press, UK.
- Sykes, R. (2008), "Globalization and Social Policy", **The Student's Companion to Social Policy**, ed. Alcock P, Margeret M., and Rowlingson K., Blackwell Publishing, UK.(430-437).